

Recenze knihy: Niels Brügger, Ralph Schroeder (eds.). 2017. *The Web as History: Using Web Archives to Understand the Past and the Present*. London: UCL Press, 296 s.

Martin Vávra

Internet je v životě velké části současných lidí téměř všudypřítomný a současně je tok informací, které „protékají“ webovým prostorem, z celospolečenského hlediska nepředstavitelně mohutný. Ovšem zároveň je internet jen poměrně zřídka využíván jako významný zdroj pro analýzy v sociálních a humanitních vědách. A pokud již užíván je, tak pouze pro zkoumání toho, co se děje právě teď, bez vztahu k minulosti a k dimenzi sociální změny.

Autoři kapitol knihy se snaží na tuto situaci reagovat nejen tím, že na ni z různých hledisek upozorňují, ale také prováděním analýz obsahu internetu a v neposlední řadě prostřednictvím hledání podmínek, institucí a standardů, které je potřebné ustavit, aby se obsah internetu zachoval v podobě využitelné pro vědecký výzkum. Tento obsah se totiž rychle ztrácí, a pokud nejsou internetová data nějakým funkčním způsobem archivována, dochází k mizení, bez nadsázky, kulturního dědictví.

Editoři knihy Ralph Schroeder a Niels Brügger si to uvědomují obzvláště citlivě. Ralph Schroeder, který je profesorem na Oxfordské univerzitě a zároveň součástí Oxford Internet Institute, v roce 2018 publikoval knihu *Social Theory After the Internet: Media, Technology and Globalization*, kterou lze chápat jako více teoreticky zaměřený doplněk recenzované knihy. Niels Brügger je profesorem (Professor in Internet Studies and Digital Humanities) na School of Communication and Culture, která je součástí University of Aarhus, a zároveň stojí v čele Centre for Internet Studies. Oba editoři jsou tedy osobami věci znalými, což dokládá i fakt, že jsou autory nejen předmluvy knihy, ale také spoluautory některých v knize publikovaných analýz.

Pokud projdeme autory jednotlivých příspěvků, jejich vzdělanostní pozadí nebo institucionální zařazení, zjistíme, že jde o skupinu vpravdě různorodou a transdisciplinární. Také metodologické přístupy různých autorů se značně liší – najdeme zde příspěvky spadající do oblasti kvantitativní metodologie využívající vyspělé statistické postupy (často z oblasti analýzy sítí a teorie grafů), stejně jako kvalitativně orientované příspěvky využívající internetová data například pro analýzu diskurzu. To odráží skutečnost, že internet je studován jak v rámci mediálních studií, tak v rámci informační vědy – disciplíny (nebo spíše rodiny subdisciplín), která právě s nástupem internetu získala nové významné teritorium pro své působení.

Příspěvky v knize jsou rozděleny do tří částí. V první z nich se autoři zabývají rozsahem domén a subdomén, strukturami, které jsou definovány doménami jednotlivých států

(konkrétně britskou .uk a dánskou .dk), a jejich vývojem. Důležitým momentem této části je téma samotné archivace webu. Například Scott Hale, Grant Blank a Victoria Alexander v příspěvku „Live versus archive: Comparing a web archive to a population of web pages“ ukazují na případové studii webu TripAdvisor, že v současné době není archivace ani zdaleka úplná a to, co uchováváno je, nepředstavuje nějaký náhodný výběr z celé poluce stránek webu TripAdvisor, ale jde spíše o archivaci stránek popisujících a hodnotících nejprominentnější (nejnavštěvovanější, nejhodnocenější) místa.

V druhé části jsou texty zabývající se vztahem internetu a politické moci. Valérie Schafer například v textu „From far away to a click away: The French state and public services in the 1990s“ ukazuje, jak se politická sféra ve Francii v druhé polovině devadesátých let minulého století pokoušela podpořit rozvoj internetu tak, aby tento podporoval a zároveň usměrňoval demokracii a umožnil Francii být na špičce společenského i technologického vývoje. Schafer ovšem ukazuje, jak politici nebyli schopni porozumět potenciálu infomačních a komunikačních technologií a jak se projevovaly nezamýšlené důsledky provedených opatření i závislost na minulém vývoji (který ve Francii představovala například informační síť Minitel).

V části třetí se pak objevují texty zaměřené na analýzu kultury (v širokém smyslu toho slova). Robert Ackland a Ann Evans v textu „Using the web to examine the evolution of the abortion debate in Australia, 2005– 2015“ využívají analýzu sítí vzájemných odkazů webových stránek, které se věnují interrupcím, stejně jako obsahovou analýzu, aby ukázali proměnu australského diskurzu. Zajímavé nejsou pouze jejich nálezy přímo se týkající tématu (komercializace, vzestupy a poklesy významu jednotlivých aktérů), ale také metodologické problémy a jejich řešení autory – pro svou analýzu nevyužívali dostupné webové archivy (protože neobsahovaly dostatečnou informaci zejména o provázanosti webových stránek odkazy), ale spolehli se místo toho na výsledky, které poskytl vyhledávač Google, a následně na vlastní analýzu sítí odkazů přímo na nalezených stránkách.

Příspěvky se kromě substantivních analýz věnují i metodologickým aspektům, zejména uchování a dostupnosti dat z internetu. Většina zveřejněných analýz využívá v San Francisku sídlící Internet Archive a jeho aplikace (především Wayback machine). Ten, přestože představuje neocenitelný zdroj dat, má také řadu limitů, které autoři nastiňují. Zde je potřeba upozornit, že kniha se bohužel příliš nevěnuje změnám a výzvám, které v oblasti analýz i uchování dat vyvstávají z nástupu „webu 2.0“, především sociálních médií, jejichž obsah je obtížné uchovávat jak z technických, tak především z právních a etických důvodů. Právě sociální sítě a další aplikace, které jsou součástí internetu, budou, zdá se, představovat hlavní výzvu pro archivaci.

Sami editoři knihy v úvodu upozorňují, že je úkolem pro budoucnost propojit zkoumání obsahu internetu samotného s analýzou jeho kontextu a jeho užívání – tj. například se zkoumáním autorů a čtenářů internetových obsahů (což, jak bylo již mnohokrát konstatováno, ale zatím málo podrobněji zkoumáno, jsou role, které se v internetovém prostředí často prolínají).

Knihy má i určité regionální omezení. V rámci prezentovaných analýz jsou ve většině případů analyzovány jednotlivé národní domény. Je to pochopitelné z toho hlediska, že autorům

šlo ve většině případů o analýzy, které mohou přispět k poznání nějakého „národního“ tématu (například debata o interrupcích v Austrálii), ale pravděpodobně bude potřeba zapracovat více na analýzách makroregionálních (například v rámci EU) a globálních. Je jen málo věcí globálnějších, než je internet, byť recenzovaná kniha na některých místech ukazuje, že tato globálnost není bez hranic a významné jsou i lokální clustery webových stránek a aplikací (velmi silně to platí například pro Čínu, ale nejde o jediný případ).

Kniha je rozhodně užitečná pro každého, kdo zamýšlí provádět analýzy obsahu webu, případně se zamýšlí nad tím, jakým způsobem je vůbec možné obsah internetu archivovat. Obohatit však může každého, koho zajímá internet jakožto společenský fenomén.